

לוריא: סקופ על מפית

עיתונות

חופש העיתונות הוא עניין חמור מדי מכדי להשאירו בידי העיתונאים! — כך גינתן היה לקבוע השנה, תוך שינוי האמירה הידועה שנאמרה על המלחמה והגנרלים.

ואכן, על העיתונות הישראלית איימו השנה סכנות, העולות לסכן את עצם קיומה בשנים הקרובות.

פתח בהתקפה **שמואל תמיר**, שר-המישפטים, אשר הספיק להעביר בכנסת, בטרם סולק מהחיים הפוליטיים, חוק לחיסול חופש העיתונות, שהתעטף באיצטלה של חוק ההגנה על הפרטיות. בעזרת שונאי העיתונות והחוששים מפניה, השולטים בכנסת, הועבר חוק זה בחי פזון. מול הדחפור של תמיר נכנעו עורכי-העיתונים, שהסתפקו בכמה תיקונים להצעת החוק המקורית. החוק שהתקבל הוא חמור מאין כמוהו, ואין כדוגמתו בשום מדינה דמוקרטית בעולם. בתשמ"א לא הופעל, ויתכן כי רתיעת הציבור מפני חיקוק דראקוני זה תמנע את הפעלתו במלוא עוצמתו ההרסנית גם בעתיד. כפי שאכן קרה בעבר לחוק לאיסור לשון הרע, שנחקק לפני 16 שנים.

סכנה חמורה זו מתגדת לעומת סכנה קטלנית ש-הסתמנה השנה באופק: הקמתה של טלוויזיה מיסחרית, שתתק את העיתונות החופשית מצינור-החיים שלה — הפירסומה, המקיימת אותה מבחינה כלכלית. בכך תאפשר לממשלה להשיג שלוש מטרות מקבילות: יצירת שופר שיעמוד לרשותה, העשרת הפרוטוקולציונרים שלה אשר יזכו בוויכוח, והכנעת העיתונות.

מנחם בגין לא הסתיר את שינאתו לעיתונות החופשית, בסוף השנה הכריז עליה מלחמה בנאום שנשא בארצות-הברית, שנועד לאסוף כספים להקמת יומון מטעם הליכוד.

תשמ"א לא הצטיינה בסקופים מרעיש-עולמות. רק פעם אחת חדר סקופ עיתונאי למרכז החיים הציבוריים — אך היה זה סקופ שקרי, שפורסם בחו"ל. השבועון הצרפתי **לאספרס** פירסם ידיעה, מפי מודיע אלמוני שנמנה עם מקוריו **שימעון פרס**, שלפיו מימן הקבלן השנוי-במחלוקת, **בצלאל מיוזרחי**, ידום של ראשי הפעש בארץ, את הגנתו המישפטית של **יצחק רבין**. הידיעה הופרכה והוכחשה על-ידי השבועון.

מקורב-פרס הצליחו גם בהדלפות אחרות, כגון הידיעה על פגישתו הסודית-כביכול של שימעון פרס עם **חסן ה-2**, מלך מארוקו. ההדלפה היוותה מעילה באמון.

העולם הזה הוסיף השנה לרשימת-הסקופים שלו. בין השאר: הודעה מראש על כוונתו של מנחם בגין לערוך בחירות בטרם-עת; תשקיף על כוונתו של **יוסף בורג** לפטר את מפקד המיטרה, **הרצל שפיר**; הידיעה כי מוסדות-המדינה דנים מחדש בסכנה הכרוכה בכור הגרעיני העיראקי ליד בגדאד, כמה שבועות לפני הפצו צחו; הידיעה על המכה המוחצת אשר ירדה על הבנקים בעקבות השיטות הבלתי-יכשורות בענף ההלוואים. גם עיתונאים אחרים פירסמו סקופים לא-מעטים. אך אף אחד מהם לא שינה את מהלך-המאורעות של השנה.

תופעה שהתבססה ושהתרחבה השנה בעיתונות היתה שיטת מדורי-הידיעות האישיים, שבהם מסרו עיתונאים מחפשי-סקופים ידיעות בילעדיות בצורה פיליסטית. אל מייסד ג'אנו זה, **נחום ברנע** בדבר, הצטרפו **אמנון דנקנר** בהארץ ו**אמנון אברמוביץ** במעריב — שהשיג הישג אישי מיוחד-במינו: פירסום מדור בעל ידיעות שמאלניות-קיצוניות בעיתון שהפך השנה בעריכתו של **שמואל שניצר** ימני-קיצוני-קיצוני.

עיתונאי שגרם לפרשה אחרת היה **אורי דן**, איש-מעריב וידידו המסור לחיים-ולמוות של איש-השנה **אריק שרון**. אחרי הפצת הכור ליד בגדאד פירסם דן פרטים סודיים על המיבצע, וכך עשו גם אחרים. ראש-המוסד נקט אז צעד חסר-תקדים, העניק ליומון הארץ ראיון בילעדי, שבו התלונן על פירסום סודות אלה. דן הגיב בפירסום הטענה כי ראש-המוסד העניק ראיון בלי רשות, ושנזנח על כך על-ידי **מנחם בגין**, שראה בהתערבות זו, ובמגעיו של ראש-המוסד עם **שימעון פרס**, התערבות במערכת-הבחירות. הדבר הוכחש רשמית, ו-מעריב פירסם התנצלות בלתי-רגילה. יחסיו של דן עם העיתונות היו, בסוף תשמ"א, נחומים בספק חמור.

בין העיתונאים החוקרים בלט איש ידיעות אחרונות **מרדכי גילת**. אחרי שחשף את שערוריית בית-הלחום בחיפה, ואת שערוריית בית-הילדות בכפר-סבא, חשף בסוף תשמ"א את המניעים לניסיון-ההתאבדות של שוטר, רת, פירסום שגרם לחקירה רשמית ולמהפכה בצמרת המיטרה בצפון.

אך איש-העיתונות של תשמ"א היה, בלי ספק, אדם שעיסוקו העיקרי בציון קאריקטורות. **רענן לוריא**, לשעבר העורך הראשי של העולם הזה, יורד שהגיע להישגים מרשימים בחו"ל. הוא כתב של כמה עיתונים, וביניהם היה העיתון הגרמני הימני-הקיצוני **די ולט** של איל-ההון הלאומי **אכסל שפרינגר**. כאשר סבר מזכיר-הממשלה, **אריה נאור**, באמצע תשמ"א, כי ימיה של ממשלת-הליכוד סופרים, ביקש מלוריא לסדר לו עבר דה בעיתון זה. לפי טענת לוריא, נתן לו נאור לשם דוגי מה סקופ, שאותו רשם על מפית של נייר בנמל-התעופה. היה זה דיווח סודי של מוסדות ישראלים על שיחה של הקאנצלר הגרמני, **הלמוט שמיט**, עם הנשיא האמריקאי דאז, **גימי קארטר**. כאשר הסתכסך לוריא עם **די ולט** וגם עם נאור, הוא פירסם את הסיפור כולו — ובסוף השנה התלית היועץ המישפטי לממשלה להעמיד את נאור לדין מישפטי.

לא פחות ממישפטו הצבאי המתמשך של מי שהיה מספק המיטרה הצבאית, תת-אלוף **ברוך ארבל**, באישום על שחיתות.

האיש האחראי לשני המיבצעים היה, כמובן, מספק חיל-האוויר, האלוף **דויד עברי**. הוא היה איש-הבית טחון של תשמ"א.

איש-הביטחון של השנה הקודמת, רפאל (רפולי) איתן, כיהן במשך מרבית השנה כשר-הביטחון-למעשה, ובת-קופה זו חלה החמרה ניכרת בהתנהגותו של צה"ל בשטחים הכבושים, בניצוחו של האלוף **דני מט**. רפול ניצח גם על מלחמת-14 הימים בין ישראל ואש"ף — שהחלה ביוזמתה של ממשלת-ישראל, ושנמשכה באמצעות הפגזות והפצצות. למיתקני אש"ף נגרמו נזקים, אך אין ספק שאש"ף יצא מן המיבוח כמנצח: הוא הניס אלפים מתושבי היישובים הישראליים בצפון, והוא זכה בשביתת-נשק אשר הביאה לו, בפעם הראשונה, מעמד בינלאומי ככוח לחום מוכר. העמדת-הפנים של ממשלת-בגין, כאילו שביתת-הנשק נערכה עם הממשלה חסרת-האונים של לבנון, עוררה רק לעג.

באותה שנה נחלה ישראל מפלה מדינית גם במילחמתה הקלצרה עם סוריה. אחרי שהנוצרים בצפון-לבנון פתחו במיתקפה על העמדות הסוריות, בלי ספק בתיאום עם ישראל, השיבו הסורים בהתקפת-מחץ, שכרסמה עוד יותר במובלעת הנוצרית המצטמקת. צה"ל חש לעזרת הנוצרים והפיל שני מסוקים סוריים, כתגובה על כך הציבו הסורים טילי נ"מ משני עברי הגבול הסורי-לבנוני. למרות נאומי-הבחירות הלהטטים של **מנחם בגין**, נשארו הטילים בסוף השנה במקומם.

שילטונו של רפול הסתיים כאשר נכנס למישרד-הבית טחון שר חדש, איש-השנה תשמ"א, שהפך מייד בוס. אך כאשר נסע **אריאל שרון** לארצות-הברית, הסעיר רפול את נשיא-מצרים בנאום חסר-תבונה. שבו הטיל ספק ביציבות המישטר של **אנוור אל-סאדאת** ובעתיד השלום עם מצריים. מאחר שנמנח בגין עמד על כך שרפול יסיים את כהונתו רק בשנה הבאה, נאלץ שרון להשלים עם תעלול זה של הרמטכ"ל, שאינו אהוב עליו. נסיעתו של אריק לארצות-הברית היתה קשורה ברעיון מדיני-צבאי, שעורר תיקויות ודאגות עמוקות — בהתאם לנטיית המשקיף, ההסכמה האיסטראטגית בין ישראל וארצות-הברית, שתוכנה נשאר לוט בערפל. עלולה לכפות על צה"ל מרות אמריקאית עקיפה, להפכו חלק במערך שנועד לשרת אינטרסים שאין לישראל קשר איתם. בצורה מורה היתה זאת ישראל שלחצה בכיוון זה, ואילו ארצות-הברית נענתה רק באי-רצון, כתשלום עבור הסמכה ישראלית להספקת מטוסי-ביון משוכללים מסוג **איווקס** לערב הסעודית, מטוסים אלה יגבילו ביותר מסוג כושר-הפעולה של חיל-האוויר הישראלי, שכבר הוגבל בצפון על-ידי הימצאות הטילים הסוריים בביקעת-הלבנון.

איוונברג: לקנות מדינה

כלכלה

הכלכלה הישראלית ידעה השנה טיפוס חדש של איש-עסקים: מיליארד יהודי בעל עסקים חובק-עולם, המשקיע מכספו כדי לרכוש השפעה פוליטית בישראל, והמשתלט בעזרת הכסף על חלק מן המערך השלטוני. כזה היה איש-המסתורין **שאלו איוונברג**, יהודי שפרח ביפאן דווקא, ושעסקיו פזורים ברחבי העולם. הוא שיגשג גם בישראל, כאחד הפרוטוקולציונרים הגדולים של פינחס ספיר המנוח ושלטון מפא"י, שחקקו חוק מיוחד כדי לשחררו ממס-ההכנסה. בינתים השתלט איוונברג על חלק מן המיפלגה הליברלית בליכוד, אנשי-חסותו קיבלו לידהם מישור ממשלתי שלם (מישרד-התיירות) במיגור שבו יש לו עסקים רבים. תוך כדי כך תוכנן להקים אימפריה תיקשורתית, על-ידי הקמת שבועון ויומון והשתלטות על הטלוויזיה המיסחרית.

איוונברג לא היה היחיד מסוגו. **ניסים גאון**, איש-עסקים ובעל-קאזינו בשווייץ, הלך בדרך דומה, מימן את מיפלגת תמ"י החדשה, המחזיקה עתה בשני מישרדי-ממשלה חשובים (מישרד-הרווחה ומישרד-הקליטה). אחרים, פחות מפורסמים, אך לא פחות יעילים, פועלים על פי שיטות דומות.

מעולם לא ידעה המדינה, ממשלה של מיליונרים, למען מיליונרים ובאמצעות מיליונרים, כמו זו — כשי-עסקנים אפורים, בעלי רמה ירודה, מכהנים כשרים וכבאכיות אישיים של אלי-הון. אולם אותה ממשלה (וקודמתה) השיגה הישג ניכר בנסיגה לרכוש את לב השכבות התחתונות, המקופחות ביותר בחלוקת ההכנסה הלאומית. שר-האוצר, **יורם ארידור**, הפתיע את המדינה כולה כאשר הפך על פיה את הקערה של קודמו, **שימחה ארליך וייגאל הור** — בייץ, ושיחד את ההמונים במכשירי-טלוויזיה מווליום ובאביזרים דומים. שיטתו, שהחזירה למשק מידה רבה של אופטימיות, עזרה להנחיל לליכוד בתשמ"א את הניצחון בבחירות, אך פירוותיה האחרים יעמדו במיבוח רק בתשמ"ב.

את הבדיחה הכלכלית של השנה סיפק ידידו ואיש-אמונו של מנחם בגין, **יעקוב מרידור**, שפוצץ ערב הבחירות פצצה משלו: המצאה מיסטריות, שבה ביקש לפתור את כל בעיות האנרגיה בעולם. הוא גם הכריז שפריד את תורתו של אלברט איינשטיין. איש לא התייחס אל הדברים ברצינות, מלבד הבורים היותר פרימיטיביים, אך הבדיחה נשארה בעינה. שלושה חודשים אחרי ההכרזה מרעישת, עדיין לא גילה מרידור את מהות המצאתו — וגם לא את המדעים המיסטריוזים, שעליהם הוא מסתמך.